

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

LOPS 2016

Monilukutaito lukiossa

Luke-seminaari

4.5.2018, Helsinki, Marina Congress Center

Minna Harmanen, opetusneuvos
Perusopetus ja varhaiskasvatus
Opetushallitus

Esityksen rakenne

Monilukutaito – uusi käsite vakiintumassa

Google-haku

14.9.2016 noin 17 800 tulosta

2.5.2018 noin 27 300 tulosta

Monilukutaito ja digitaaliset ylioppilaskokeet

Monilukutaito opetussuunnitelman perusteissa:

Vauhtia perusopetuksesta

Lukion aihekokonaisuudet ja oppiaineet

Lukion uudistaminen

Monilukutaitoa käytännössä

Monilukutaito ja ylioppilaskoe 1: aineistot

- **Maantieteen ylioppilaskoe** kevät 2018:
 - OSA II 2. [Merivirrat](#) (kartta-aineisto; karttaan merkitseminen, tekstivastaus) 3. [Itsearvioidun onnellisuuden maantiede](#) (kartta-aineisto; tekstivastaus) 4. [#Riskejä maailmalla](#) (valokuva-aineisto; tekstivastaus) 5. [Kasviatlas](#) (kartta-aineisto; tekstivastaus)
- **Historian ylioppilaskoe** kevät 2018:
 - OSA II 7. [Väkiluvun kehitys](#) (aineistona tilastokuvio ja tekstikatkelma) 8. [Euroopan turvallisuus ja ETYK 1975](#) (aineistona kolme tekstikatkelmaa ja videokatkelma) 9. [Suomen asema toisen maailmansodan aikana](#) (aineistona neljä tekstikatkelmaa)

Monilukutaito ja ylioppilaskoe 1: vastaaminen

Maantieteen ylioppilaskoe kevät 2018:

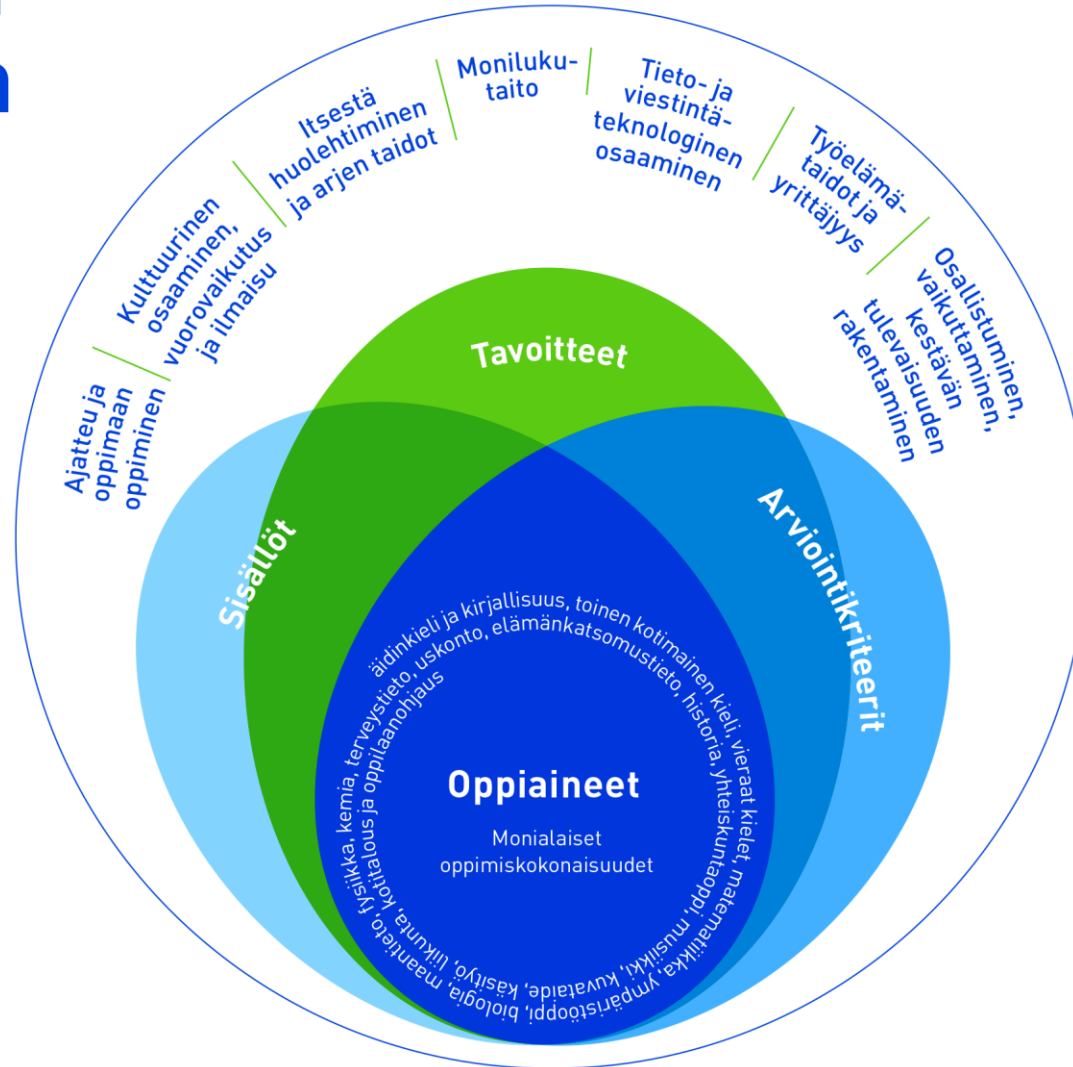
OSA III 30 p. tehtävät. Vastaa kahteen tehtävään. 6. [Itämeren ravinnekuormitus](#) (tilasto- ja kartta-aineisto; diagrammin laatiminen, **tekstivastaus**) 7. [Raideliikenne ja väestön alueellinen jakautuminen](#) (kartta-, tilasto- ja tekstiaineisto; **taulukon laatiminen, tekstivastaus**) 8. [Talous ja ilmastonmuutos](#) (kartta-aineisto; **tekstivastaus**) 9. [Punk-energiaa](#) (teksti- ja videoaineisto; **tekstivastaus**)

Kuvankaappaukset

Tee kuva haluamallasi ohjelmalla. Klikkaa yläpalkista kuvankaappauskuvaketta ja rajaa haluamasi kuva-alue näytöltä. CTRL-V liittää kuvan vastausikkunaan kursorin kohdalle. Voit vaihtaa kuvan paikkaa raahaamalla tai leikkaamalla kuvan komennolla CTRL-X ja liittämällä sen komennolla CTRL-V haluamaasi paikkaan.

Oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) kuvataan laaja-alaisen osaamisen alueet

Monilukutaito perusopetuksessa

- ***Monilukutaidolla*** tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014) -> kriittinen ja kulttuurinen lukutaito
- Laaja tekstikäsitys (literacy, numeracy, multiliteracies): monilukutaito kattaa esimerkiksi kirjoitetun ja puhutun tekstin lukutaidon, matemaattisen lukutaidon, kuvanlukutaidon, medialukutaidon ja digitaalisen lukutaidon. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten ja näiden yhdistelmien avulla.
- Eri oppiaineiden käsitteellistämisen- ja ajattelutapojen hallinta (tiedonalojen kielet, disciplinary literacies; akateeminen kielitaito)
- Monilukutaidon oppiminen on elinikäinen prosessi!

Laaja-alainen osaaminen yhdistettynä oppiaineiden tavoitteisiin perusopetuksessa

<p>T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana</p>	S3	L2, L4, L5, L6
<p>T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista (POPS 2016 Suomen kieli ja kirjallisuus, 7–9)</p>	S3	L2, L4, L5, L6

Laaja-alainen osaaminen yhdistettynä arvioinnissa päättöarvioinnin kriteereihin

T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana

S3

Tekstien tuottamisen prosessien hallinta

L2: vuorovaikutus
L4: monilukutaito
L5: tv-taidot
L6: työelämätaidot

Oppilas osaa nimetä tekstien tuottamisen prosessin vaiheita ja osaa työskennellä niiden mukaisesti sekä yksin että ryhmässä. Oppilas antaa ja vastaanottaa palautetta teksteistä ja osaa arvioida omia tekstintuottamisen taitojaan ja nimetä niiden kehittämiskohteita.

Monilukutaito lukion ops-perusteissa

5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Opetus vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä osaa tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä.

5.2 Aihekokonaisuudet

Monilukutaito ja mediat

5.3. jne. Oppiaineiden kuvaukset

Laaja-alainen osaaminen (POPS2014)

1. Ajattelu ja oppimaan oppiminen
2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
4. Monilukutaito
5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
6. Työelämätaidot ja yrittäjyys
7. Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Aihekokonaisuudet (LOPS2015)

- Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- Hyvinvointi ja turvallisuus
- Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- Monilukutaito ja mediat
- Teknologia ja yhteiskunta

Aihekokonaisuudet

- AKTIIVINEN KANSALAIKUUS, YRITTÄJYYS JA TYÖELÄMÄ
 - HYVINVOINTI JA TURVALLISUUS
 - KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA JA GLOBAALI VASTUU
 - KULTTUURIEN TUNTEMUS JA KANSAINVÄLISYYS
 - **MONILUKUTAITO JA MEDIAT**
 - TEKNOLOGIA JA YHTEISKUNTA
- Konkretisoidaan opetussuunnitelmassa
 - Käytännössä oppiainerajat **ylittäviä teemoja ja laaja-alaisia osaamisalueita**
 - Otettu huomioon **oppiainekohtaisissa osuuksissa** sekä
 - toimintakulttuurin kehittämistä **ohjaavissa teemoissa**
 - **Teemaopintojen sisältöjä** voidaan valita aihekokonaisuuksista
 - **Vapaaehtoistyö, työharjoittelu tai muu lukion ulkopuolinen toiminta** voi olla osa toteutusta

Monilukutaito oppiaineissa

- Matematiikka: opetuksen tehtävä on opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä. (s. 129)
- Biologia: tavoitteena on, että opiskelija osaa hankkia, käsitellä, analysoida ja tulkita tutkimusaineistoja sekä arvioida ja esittää tutkimustuloksia (s. 140)
- Psykologia: tavoitteena on, että opiskelija osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä (s. 165)
- Uskonto: opetuksen tavoitteena on, että opiskelija kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää kulttuurista lukutaitoaan ja tuntee uskonnollisen kielen ja symboliikan erityispiirteitä (s. 182)
- Musiikki: kulttuurinen osaaminen ja monilukutaito (opetuksen tavoitteet)
- Kuvataide: opetuksen tavoitteena on, että opiskelija syventää monilukutaitoaan ja kulttuurista osaamistaan kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja ympäristönlukutaitoa kehittämällä

Aihekokonaisuus: Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

- Tuntee ihmisoikeuksia ja osaa pohtia ihmisoikeuksien edistämistä kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninaisissa yhteisöissä
- Reflektoi kulttuuriperintöä, arvoja, taloudellisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat arjessa, yhteiskunnassa ja maailmassa
- vahvistaa kulttuuri-identiteettejään ja kulttuurien tuntemustaan sekä oppii näkemään asioita toisten elämäntilanteista käsin
- ymmärtää, miten aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö ovat muodostuneet
- ymmärtää mikä voi olla hänen tehtävänsä kulttuuriperinnön vaalimisessa ja uusintamisessa
- **vahvistaa kielitietoisuuttaan, monikielisyttään ja monilukutaitoaan**
- osaa toimia kulttuurisesti moninaisissa verkostoissa ja toimintaympäristöissä
- saa tilaisuuksia harjoitella ja kartuttaa maailmankansalaisen osaamistaan

Aihekokonaisuus: Monilukutaito ja mediat

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää käsitystä monilukutaidosta ja medioista sekä niiden kulttuurisesta merkityksestä (monimuotoiset tekstit, eri tieteen- ja taiteenalojen kielten merkitys)
- harjaantuu hakemaan, käyttämään ja jakamaan monenlaisia tekstiaineistoja
- harjaantuu mediakriittisyyteen perehtymällä medioiden toiminnan yhteiskunnallisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin tekijöihin
- tuntee tekijänoikeuksia ja sananvapautta koskevia keskeisiä normeja, analysoi medioihin liittyviä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä
- käyttää monilukutaitoa itseilmaisussa ja vuorovaikutuksessa, toimii vastuullisena sisällön tuottajana, käyttäjänä ja jakajana

Kriittinen ja
kulttuurinen
lukutaito

Monilukutaito ja lukion uudistaminen

Hallituksen esitys eduskunnalle lukiolaiksi (HE 41/2018 vp)

- 11 §:n perustelut (s. 48) Oppimäärän sisältö: ”Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluvat esimerkiksi oppiainerajat ylittävien ilmiöiden ja kokonaisuuksien hallinta ja ymmärtäminen, oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot, kriittinen ajattelu, tiedonhankintataidot, tietotekniset taidot, kansainvälisyystaidot, työelämä- ja yrittäjyystaidot, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä erilaiset elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyvät taidot.”
- 12 §:n perustelut (s. 50): Opetussuunnitelma: ”– antavan Opetushallitukselle valtuuden määrätä myös oppimäärin sisältyville opinnoille yhteisten laaja-alaisten osaamisten tavoitteista - -”

Monilukutaidon vahvistaminen

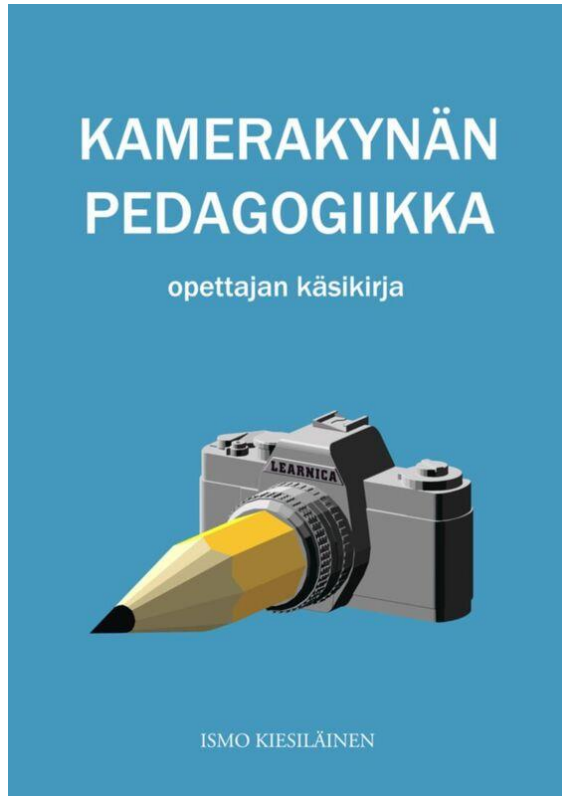
- rikas tekstiympäristö, sitä hyödyntävä pedagogiikka sekä yhteistyö oppiaineiden välillä ja muiden toimijoiden kanssa
- erilaisten tekstien käyttö, tulkinta ja tuottaminen sekä yksin että yhdessä muiden kanssa
- monimuotoiset tekstit ja niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen.
- oppilaille merkitykselliset, autenttiset tekstit sekä niistä nousevat tulkinnat maailmasta sekä opiskelijoiden osallisuuden kokemukset
- **opetuksen kielitietoisuus ja arvioinnin muotojen monipuolistaminen**
- tiedonalojen kieli (esim. Jenni Alisaaren raksoliini-esimerkki:
<https://www.avi.fi/documents/10191/7810408/Peruskielitaidosta+monikielisyyteen+ja+eri+tiedonalojen+kieleen.pdf/1d2a4786-efcd-437a-8c3b-370960191304>)
- Monilukutaito ei kehity muun toiminnan oheistuotteena, vaan sitä täytyy opettaa tietoisesti joka oppiaineessa.

**Rakennusteline-
opetus** (engl.
scaffolding) -
oikea-aikainen
vuorovaikutuksellin
en tuki opetuksessa

http://edu.fi/download/186995_Kielitietoinen_opetus_verkko.pdf

Monilukutaitoa käytännössä: esimerkkejä

Monilukutaitoa käytännössä (1): Kamerakynän pedagogiikka

- videokuvaaminen monipuolisena, toiminnallisena ja vuorovaikutusta edistävänä työtapana
- audiovisuaalisessa kulttuurissa tarpeelliset ajattelun ja ilmaisun taidot
- *Kamerakynän pedagogiikka, opettajan käsikirja* ladattavissa osoitteesta www.kamerakyna.fi .

Esim. Kuvaa ja näytä! Mitä kuvaisit ja näyttäisit omasta koulustasi TAI miten tiivistäisit 15 sekunnin otokseen lukionne kehittämishankkeen? 15 min:ssa 15 sek. otos, joka kuvaa kouluasi.

Monilukutaitoa käytännössä (2): Muistikko

- Omat tarinat ja kokemukset osaksi yhteistä kulttuuriperintöämme <http://muistikko.finlit.fi/> SKS:n arkisto säilyttää ne pysyvästi tuleville sukupolvillemme.
- Palveluun voi tallentaa tekstiä, kuvia, linkkejä, videoita / Kielet: suomi, ruotsi, pohjoissaame, englantia, venäjä, arabia
- **Vuosi 2018 on kulttuuriperinnön eurooppalainen teemavuosi!**

Monilukutaitoa käytännössä (3): Kopiraittilan koulu – pelillinen tekijänoikeuksien materiaali

www.kopiraittila.fi; www.kopiraitti.fi

- Työkalut opettajalle tekijänoikeuksien opettamiseen: tietovisoja, muistipelejä ja muita pelillisiä tehtäviä sekä pedagogista materiaalia ja opetustuntivinkkejä
- Opittavat asiat koulutus- ja luokka-asteelle sopivalla tasolla ja opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti
- Muistilistakone ja muistilistoja projektitöiden tekemiseen, tekijänoikeustietoiskuvideoita, lähdemerkintäohjeet
- Monilukutaitoa ja kriittistä lukutaitoa tukeva *Opiskelijan oman tuottamisen polku*

UUSI HAUSKA TAPA OPPIA
TEKIJÄNOIKEUKSIA

 KOPIRAITTI

Monilukutaitoa käytännössä (4): Svinhufvud – Suomen itsenäisyyden tekijät ja vaiheet -sivusto

- Svinhufvud – Suomen itsenäisyyden tekijät ja vaiheet -sivuston **opiskelijatyöosio** on tarkoitettu kaikille opiskelijoille erilaisissa oppilaitoksissa. Osiossa julkaistaan Suomen itsenäistymisvaiheita 1917–1920 sekä Suomen historian käännekohtia paikallisesta näkökulmasta käsitteleviä opiskelijatöitä.
- Helsingin Suomalainen Klubi ja Edita
- <http://itsenaisyys100.fi/>
- <http://itsenaisyys100.fi/otsikoissa-100-vuotta-sitten/>

Monilukutaitoa käytännössä (4): KAVIn palvelut: Elokuvapolku ja Elävä muisti -palvelut

- **Elokuvapolku:** elokuvailmaisun perusteita ja audiovisuaalisen kerronnan mahdollisuuksia. <http://elokuvapolku.kavi.fi/>
- **Elävä muisti:** Suomen audiovisuaalinen historia kaikkien saatavilla (elokuva-arkiston sekä radio- ja televisioarkiston monipuoliset kokoelmat, esim. dokumenttielokuvia, uutiskatsauksia, mainosfilmejä ja fiktiota). Kouluille suunnattu vinkki-osio avataan marraskuussa. Materiaaleja saa näyttää esimerkiksi koululuokissa ja jakaa somessa. <https://www.elavamuisti.fi/>
- Kavi = Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

Pohdittavaa

- Miten monilukutaito ilmenee omassa työssäsi (esim. omassa oppiaineessasi, opetuksessasi)?
- Miten monilukutaito ja mediat -aihekokonaisuus toteutetaan/otetaan huomioon (eri oppiaineiden opetuksessa) lukiossanne?
- Minkälaisia hyviä käytäntöjä/menetelmiä/ratkaisuja olette kehittäneet monilukutaidon edistämiseksi?

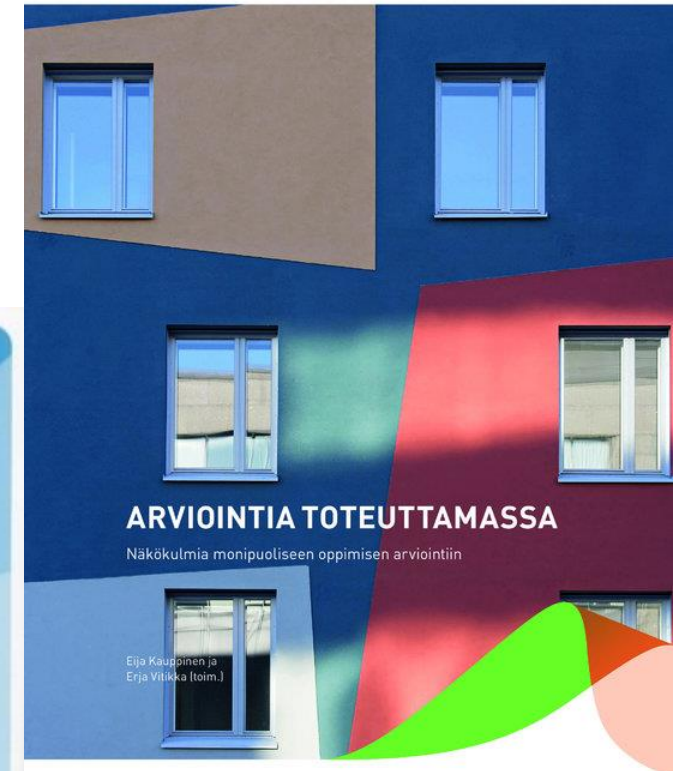
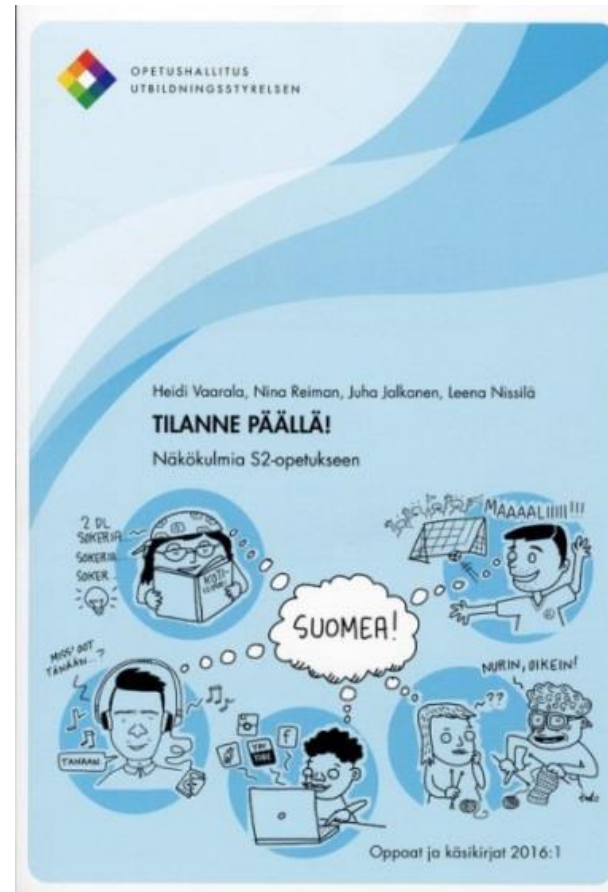
Kriittinen ja
kulttuurinen
lukutaito

MOI-hanke:
[https://vimeo.com/
215895676](https://vimeo.com/215895676)

Opetushallituksen julkaisuja

www.oph.fi/verkkokauppa

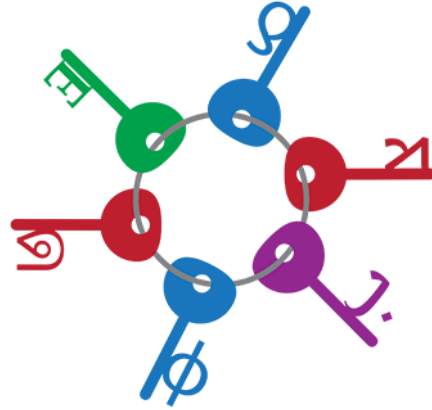
- **Tilanne päällä.** Näkökulmia S2-opetukseen; monikielisiä oppilaita opettaville, kielitietoinen opetus
- **Arviointia toteuttamassa.** Oppimisen arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa eri oppiaineiden ja erilaisten teemojen näkökulmista
- **Tulossa julkaisu S2-arvioinnista ja monilukutaidosta vuonna 2018!**

Oppaat ja käsikirjat 2017:4

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiitos

Minna Harmanen
minna.harmanen@oph.fi

Kirjallisuutta

Kielitietoinen koulu – kielitietoinen opetus (OPH:n opas verkossa)

http://www.edu.fi/download/186995_Kielitietoinen_opetus_verkko.pdf

Carita Kiili & Leena Laurinen (2018) *Monilukutaidon mestariksi*. Opettaja nettilukemisen ohjaajana. Niilo Mäki Instituutin julkaisuja. Kummi 18 -sarja.

Multilitteracitet. Upptäck och utveckla din kompetens. Utbildningsstyrelsen

http://www.oph.fi/download/189081_Multilitteracitet.pdf

Marjo Räsänen (2015) *Visuaalisen kulttuurin monilukukirja*. Aalto-yliopisto.

